

Марко ЈОВАНОВИЋ, LL.M.
асистент Правног факултета Универзитета у Београду

ОБАВЕЗА ИСПОРУКЕ РОБЕ САОБРАЗНЕ СА ПРИНУДНИМ ПРОПИСИМА ДРЖАВЕ ОДРЕДИШТА У МЕЂУНАРОДНОЈ ТРГОВИНИ

Резиме

Питање обавезе продавца да испоручи робу саобразну са принудним прописима државе одредишта није изричито регулисано Конвенцијом Уједињених нација о уговорима о међународној продаји робе. Ипак, на основу општих критеријума за процену саобразности робе и правила тумачења Конвенције могуће је идентификовати ситуације и околности под којима ће обавеза поштовања принудних прописа државе одредишта бити усвојена. У раду се испитују услови за ваљаност експлицитној утврђивања ове обавезе, анализирају случајеви када ће се обавеза сматрати имплицитно прихваћеном и разматрају ситуације када усклађеност робе са принудним прописима државе одредишта чини део њене посебне сврхе. На крају, аутор покушава да оцени који би начин предвиђања обавезе испоруке робе саобразне са принудним прописима државе одредишта био најприхватљивији за обе стране у уговорном односу.

Кључне речи: Бечка конвенција, обавезе продавца, саобразност робе, принудни прописи.

I Уводна разматрања и постављање проблема

Конвенција Уједињених нација о уговорима о међународној продаји робе (у даљем тексту: Бечка конвенција или Конвенција) представља до сада најзначајнији и најуспешнији инструмент унификације међународног трговинског права.¹ Највећа предност Конвенције огледа се у успостављању широко прихватљивог једнообразног правног режима међународне продаје робе, чиме је регулисање међународне трговине у великој мери измештено из сфере примене националних права, која су својим различитим (и најчешће неусклађеним) решењима представљала велику препреку прекограничном промету робе.² Осим тога, Конвенција је утицала и на бројне касније кораке ка даљој унификацији и хармонизацији трговинског и облигационог права.³

Ипак, иако с правом хваљена као „вероватно највеће правно достигнуће на пољу хармонизације трговинског права“,⁴ Бечка конвенција

1 На дан 11. априла 2010. године, тачно 30 година након потписивања, Бечка конвенција је бројала 74 државе чланице, међу којима су и неке најзначајније трговинске силе: Сједињене Америчке Државе, Русија, Кина и, од недавно, Јапан. Социјалистичка Федеративна Република Југославија је била међу државама које су Конвенцију потписале одмах након изгласавања на дипломатској конференцији у Бечу 11. априла 1980. године и ратификовала четири године касније, 27. децембра 1984. године (*Сл. лист СФРЈ – Међународни уговори*, бр 10–1/84 од 31. децембра 1984. године). СФРЈ је тиме постала једна од првих једанаест држава које су својом ратификацијом омогућиле да Конвенција ступи на снагу 1. јануара 1988. године. Влада СРЈ је 12. марта 2001. године упутила секретаријату Комисије Уједињених нација за међународно трговинско право (UNCITRAL) изјаву о сукцесији СРЈ Бечкој конвенцији почевши од 27. априла 1992. године, дана од када је СРЈ постала одговорна за своје међународне односе. Подаци доступни на веб-страни Комисије УН за међународно трговинско право, http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/sale_goods/1980CISG_status.html.

2 Ипак, сходно члану 7 став 2 Конвенције, на питања из области уговора о међународној продаји робе која нису изричито уређена Бечком конвенцијом и која се не могу решити применом општих начела Конвенције, примениће се право на које упућују правила међународног приватног права. Ово се односи само на она питања која су регулисана Конвенцијом (закључење уговора о продаји и права и обавезе продавца и купца које проистичу из таквог уговора). Бечка конвенција се не бави питањима пуноважности уговора и дејства које би уговор могао да има на својину продате робе (члан 4 Конвенције). Више о томе, видети: М. Станивуковић, „UNCITRAL-ова Конвенција о уговорима о међународној продаји робе и правила међународног приватног права“, *Право и привреда*, 11–12/98, стр. 68–84.

3 Више о томе види: P. Schlechtriem, „Basic Structures and General Concepts of the CISG as Models for a Harmonisation of the Law of Obligations“, *Juridica International*, 10/2005, стр. 27–34.

4 J. M. Lookofsky, „Loose Ends and Contorts in International Sales: Problems in the Harmonization of Private Law Rules“, *American Journal of Comparative Law*, 39/1991, стр. 403.

је, услед објективних ограничења сваког амбициозног покушаја глобалне унификације, бројна питања у вези са закључењем и извршењем уговора о међународној продаји робе оставила отвореним.⁵ Један од проблема који није изричито регулисан Бечком конвенцијом је и питање обавезе продавца да испоручи робу саобразну са принудним прописима државе одредишта. Ово питање је од изузетне важности, јер саобразност робе са принудним прописима представља непосредан услов њене употребљивости.⁶

Принудни прописи у смислу теме овог рада представљају норму унутрашњег права које за предмет регулисања имају различите аспекте заштите људи, животиња или животне средине (нпр. стандарди квалитета или правила везана за безбедност робе и заштиту јавног здравља) или норме којима се успостављају одређене мере трговинске политике (нпр. посебни захтеви у погледу састава, квалитета и паковања робе којима се условљава њен увоз или извоз). По својој правној природи, принудни прописи представљају тзв. „норме непосредне примене“ које самостално одређују свој територијални и материјални домашај независно од питања меродавног права, и које претендују да сачувају своју применљивост и императивни карактер не само у чисто унутрашњим већ и у односима са елементом иностраности.⁷

У контексту међународне трговине питање обавезе усклађивања робе са принудним прописима се показује као нарочито комплексно. Специфичности проблема испоруке робе саобразне са принудним прописима у међународној трговини условљене су околношћу да код међународне продаје продавац и купац имају седишта у различитим државама, што потенцијално отвара проблем постојања различитих принудних прописа у њиховим државама. У таквој ситуацији јавља се дилема да ли треба поштовати све принудне прописе који у конкретном случају претендују да буду примењени, или треба дати предност принудним прописима само једне од држава. Проблем може да буде и још компликованији уколико се роба не производи (или у тренутку закључења уговора не налази) у држави продавца и/или ако купац има

5 М. J. Bonell, „Introduction to the Convention“, у: Bianca-Bonell, *Commentary on the International Sales Law*, Giuffrè, Милано, 1987, стр. 11.

6 Тако, на пример, сходно Уредби о увозу моторних возила (*Службени гласник РС*, 106/2005), у Републику Србију се могу увести (само) она моторна возила која су произведена у складу са условима прописаним нормом „Еуро 3“, осим уколико се ради о возилима која имају историјски или колекционарски значај, која су „олдгајмери“ или која увозе примаоци донације и хуманитарне помоћи.

7 О нормама непосредне примене видети: Т. Варади, Б. Бордаш, Г. Кнежевић, В. Павић, *Међународно приватно право*, 11. издање, Службени гласник, Београд, 2010, стр. 164–174, са даљим упућивањима.

намеру да је даље извози, јер се тиме број држава чији принудни прописи конкуришу да буду примењени, или барем узети у обзир, повећава.

У овом раду покушаћемо да одговоримо на питање у којим случајевима ће се сматрати да је продавац обавезан да поштује принудне прописе државе одредишта робе. Да би се ово питање расветлило, потребно је најпре анализирати питање обавезе продавца да поштује принудне прописе у светлу општих правила о саобразности робе (II), а затим испитати ову обавезу са становишта изричите (III) и прећутне уговорне обавезе (IV), као и њену подобност да буде елемент уобичајене (V), односно посебне намене робе (VI).

II Проблем саобразности робе са принудним прописима у контексту општих критеријума за оцену саобразности предвиђених Бечком конвенцијом

Критеријуми за оцену саобразности робе садржани су у члану 35 Бечке конвенције. Руководеће начело ове норме је да се саобразност робе првенствено цени према одредбама купопродајног уговора.⁸ Продавац, дакле, има обавезу да испоручи робу у количини, квалитету и врсти који су предвиђени уговором и паковану или заштићену на начин предвиђен уговором.⁹ Уколико странке нису ни изричито ни прећутно одредиле квалитет робе или начин њеног паковања, или пак уговорне одредбе у овом погледу нису довољне за утврђивање да ли је услов саобразности испуњен, супсидијарно ће се применити објективни критеријуми који предвиђају да ће се роба сматрати саобразном уколико је подобра за уобичајену, односно посебну намену (под условом да је продавцу нарочита сврха изричито или прећутно стављена до знања у време закључења уговора а купац се ослонио или је било разумно да се ослони на продавчеву стручност и просуђивање), уколико је роба у складу са узорком или моделом када се купопродаја обавља по узорку или моделу и ако је роба у уобичајеном или одговарајућем паковању.¹⁰

Решење члана 35 Конвенције засновано је на принципијелном опредељењу да је продавац дужан да задовољи оне захтеве у погледу саобразности са којима је упознат и на чије испуњење може да утиче.¹¹

8 T. Neumann, „Features of Article 35 in the Vienna Convention: Equivalence, Burden of Proof and Awareness“, *Vindobona Journal of International Commercial Law and Arbitration*, 11/2007, стр. 81.

9 Члан 35 став 1 Бечке конвенције.

10 Члан 35 став 2 Бечке конвенције.

11 R. F. Henschel, „Conformity of Goods in International Sales Governed by Article 35 CISG: Caveat Venditor, Caveat Emptor and Contract Law as Background Law and as a Competing Set of Rules“, *Nordic Journal of Commercial Law*, 1/2004, стр. 3.

Сходно томе, познавање принудних прописа или било каквих специфичних стандарда се не претпоставља. Преовлађујући став правне теорије¹² и судске праксе¹³ је да, уколико није уговорено другачије, продавац није у обавези да поштује принудне прописе државе одредишта робе, већ само стандарде који се примењују у његовој држави.¹⁴

Дакле, да би се успоставила обавеза продавца да испоручи робу усклађену са принудним прописима државе одредишта потребно је да такав посебан захтев квалитета буде на одговарајући начин предвиђен купопродајним уговором. Као и сви остали критеријуми за оцену саобразности робе, обавеза усклађивања са принудним прописима одредишне државе може да буде уведена у уговор на три начина: изричито, прећутно или путем предвиђања сврхе у коју ће роба бити употребљена. Сваки од ових начина карактеришу одређене специфичности које је потребно детаљније анализирати.

III Саобразност робе са принудним прописима државе одредишта као изричита уговорна обавеза

Јасно је да је најсигурнији начин обавезивања продавца да поштује принудне прописе државе у којој ће роба бити коришћена експлицитно уговарање такве обавезе. Поставља се, међутим, питање како треба да буде формулисана продавчева обавеза поштовања принудних прописа државе одредишта робе да би се сматрало да су је странке ваљано уговориле у смислу члана 35 став 1 Бечке конвенције.

Најмање спорно би свакако било еnumerативно означавање меродавних правних аката државе одредишта који садрже принудне прописе чије се поштовање жели или инкорпорација релевантних делова њиховог

12 С. М. Bianca, „Article 35“, у: Bianca-Bonell, *нав. дело*, стр. 274; R. F. Henschel, *The Conformity of Goods in International Sales – An analysis of Article 35 in the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods (CISG)*, Forlaget Thomson, Копенхаген, 2005, стр. 201.

13 Нарочито, одлука Савезног врховног суда Немачке (*Bundesgerichtshof*) од 8. априла 1995. године, доступна на адреси <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/950308g3.html>; одлука Округног суда у Елвангену (*Landgericht Ellwangen*) од 21. августа 1995. године, доступна на адреси <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/950821g2.html>; одлука Врховног суда Аустрије (*Oberster Gerichtshof*) од 25. јануара 2006. године, доступна на адреси: <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/060125a3.html>.

14 Супротно, међутим: P. Schlechtriem, C. Witz, *Convention de Vienne sur les contrats de vente internationale de marchandises*, Dalloz, Париз, 2008, стр. 143, са позивањем на одлуку Апелационог суда у Греноблу (*CA Grenoble*) од 13. септембра 1995, *Journal du droit international*, 1996, стр. 948 и даље, и одлуку Апелационог суда у Версају (*CA Versailles*) од 13. октобра 2005.

садржаја у текст уговора.¹⁵ Овакав вид одређења продавчеве обавезе да усклади робу са принудним прописима државе одредишта показује двоструку предност. Прво, принудни прописи се јасно постављају као један од критеријума за оцену саобразности робе. Друго, експлицитним означањем меродавних прописа се на ефикасан начин разрешава и проблем продавчеве (објективне) немогућности поштовања страних норми, јер се принудни прописи уводе у сферу продавчевог знања и утицаја, и то било тако што се он непосредно упознаје са њиховим садржајем, било тако што му уговор даје инструкције где да нађе меродавне прописе.

Међутим, у пракси се не дешава увек да је обавеза усклађивања робе са принудним прописима државе одредишта формулисана на начин који не оставља сумњу у погледу домашаја и садржаја продавчевих дужности. Судска пракса, на пример, бележи случај да је купац у уговору чији је предмет била продаја монтажних контејнера и киоска упозорио продавца да је у држави одредишта, Немачкој, усвојен „нови строги пропис“ који регулише правила увоза и коришћења робе која је била предмет купопродајног уговора, не именујући при том релевантни акт и не дајући упутства за проналажење његовог садржаја.¹⁶ Холандски суд је у том случају оценио да оваква формулација није подобра да обавезе продавца да усклади квалитет робе са спорним нормама, јер предметни стандарди нису били експлицитно именовани.¹⁷

Изложени став холандског суда омогућава да се извуку одређени закључци у вези са критеријумима за оцену ваљаности експлицитног одређења обавезе поштовања принудних прописа државе одредишта. Најпре, стиче се утисак да наведена одлука прихвата гледиште по коме је члан 35 Бечке конвенције конципиран тако да претпоставља дужност продавца да испуни само оне критеријуме саобразности са чијим је садржајем упознат и на чије остварење може да утиче. Експлицитно уговорена обавеза продавца да испуни одређени услов у погледу специфичног квалитета робе, који би се огледао у њеној саобразности са принудним прописима државе одредишта, сматраће се ваљаном онда када је формулисана тако да продавца упознаје са нарочитим захтевима

15 За овај приступ се залаже и судска пракса. В одлуку Врховног суда Аустрије (*Oberster Gerichtshof*) од 19. априла 2007. године, нарочито тачка 2, доступно на адреси: <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/070419a3.html>.

16 Одлука Апелационог суда у Арнхему (*Gerechtshof Arnhem*) од 27. априла 1999. године у спору *G. Mainzer Raumzellen* против *Van Keulen Mobilbouw Nijverdal BV*. У конкретном случају, испоручени контејнери и киосци нису испуњавали новоусвојене немачке императивне стандарде противпожарне заштите. Одлука доступна на адреси: <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/990427n1.html>.

17 Параграф 5.15 Одлуке.

у мери и на начин који омогућавају да на њихово остварење може да утиче. Овакав став даље подразумева да је продавчева обавеза да робу усклади са стандардима предвиђеним принудним прописима државе одредишта условљена купчевом дужношћу да га претходно на довољно прецизан начин упутује у релевантне акте, било тако што ће их у уговору тачно именовати, било тако што ће навести садржај конкретних одредаба чије се поштовање тражи. Дакле, и купац мора да поднесе одређени терет да би обавеза испоруке робе саобразне са принудним прописима могла да буде ваљано утврђена. Купац не може да се држи пасивно, нити да продавцу даје уопштена и неодређена обавештења која му не омогућавају ни посредан ни непосредан увид у садржај прописа чије се поштовање тражи. Практично оправдање за овакав став могло би да се нађе у економској логици посла међународне трговине: да би продавац могао уз што мање трошкова и губитка времена да испуни своју обавезу испоруке саобразне робе, купац треба да сарађује тако што ће обезбедити информације које, с обзиром на специфичности *међународној* промета робе, може лакше, брже и поузданије да сазна него продавац. У условима међународне продаје робе, купац је тај који се налази „на извору“ принудних прописа државе одредишта, познаје тамошњи систем усвајања и објављивања прописа и нема језичке баријере које би га успориле или омеле у сазнавању садржаја релевантних норми. Дужност обавештавања продавца стога не би требало да купцу буде неразумни терет.

Према томе, ваљаним начином експлицитног уговарања обавезе поштовања принудних прописа државе одредишта се може сматрати само она формулација која на ефикасан начин предметне прописе уводи у сферу продавчевог знања и утицаја, а то у исто време подразумева и успостављање дужности купца да продавцу пружи довољно прецизна упутства о кругу и садржају релевантних прописа, или барем о начину њиховог проналажења. Ипак, чак и уколико ови услови не би били испуњени, остаје могућност да обавеза испоруке робе саобразне са принудним прописима државе одредишта буде успостављена на основу преосталих критеријума садржаних у члану 35 Бечке конвенције.

IV Саобразност робе са принудним прописима државе одредишта као прећутна уговорна обавеза

Елементи за оцену саобразности робе која је предмет међународног купопродајног уговора, па самим тим и услов поштовања принудних прописа државе одредишта као један од могућих критеријума, могу да буду и имплицитно исказани. У том случају, заједничка намера страна-

ка у погледу критеријума за оцену саобразности се утврђује са ослонцем на правила тумачења уговора садржана у члану 8 Бечке конвенције.¹⁸ Стога је потребно одредити у којим ситуацијама преговори, међусобна пракса и понашање странака, као и релевантни обичаји указују да је заједничка намера странака била да се продавац обавезе да испоручи робу саобразну са принудним прописима државе одредишта. При одређивању овог круга ситуација потребно је водити рачуна да се ради само о оним случајевима када се разумно може очекивати да су *обе* уговорне стране имале свест о продавчевој обавези поштовања принудних прописа. Треба, дакле, одредити ситуације у којима је, с обзиром на околности случаја, разумно претпоставити да је продавац прихватио обавезу поштовања принудних прописа државе одредишта и кад она не проистиче непосредно из самог текста уговора.

У вези са овим питањем нарочито је индикативна одлука немачког Савезног врховног суда у тзв. „случају новозеландских дагњи“.¹⁹ У овом случају, који је у првом степену решавао суд Дармштату а по жалби одлучивао суд у Франкфурту, немачки купац је тражио накнаду штете због повреде уговора коју је, наводно, учинио швајцарски продавац достављањем новозеландских дагњи са већом концентрацијом кадмијума од оне коју препоручује немачки орган надлежан за заштиту здравља потрошача, услед чега дагње нису могле да добију уверење немачког тела задуженог за контролу исправности хране да су безбедне за употребу. Иако немогућност добијања овог уверења није спречавала увоз дагњи у Немачку, купац је сматрао да без уверења нико неће хтети да их купује и једе, те да је уговор повређен јер је испоручена неупотребљива роба. Важно је при том напоменути да је ниво кадмијума у испорученим дагњама био дозвољен са становишта прописа државе продавца (Швајцарске) о заштити потрошача и исправности хране. Суд у Дармштату, Апелациони суд у Франкфурту, а касније и Савезни врховни суд су нашли да повреде уговора није било, јер споразум о месту испоруке и одредишту робе не подразумевају сами по себи и споразум о поштовању принудних прописа те државе, односно тих држава. Савезни врховни суд није улазио у питање правног основа споразума о критеријумима за утврђивање саобразности (да ли се ради о члану 35 став 1 или став 2 Конвенције), али је зато узгред споменуо одређене ситуације у којима се разумно може претпоставити да продавац познаје садржај принудних прописа државе одредишта робе. То су случајеви када продавац има огранак у држави одредишта, када су продавац и ку-

18 I. Schwenzer, „Article 35“, у: P. Schlechtriem, I. Schwenzer, *Commentary on the UN Convention on Contracts for International Sale of Goods (CISG)*, 3. издање, Oxford University Press, Оксфорд, 2010, стр. 571.

19 *Bundesgerichtshof*, одлука од 8. априла 1995. године.

пац у дуготрајним пословним односима, када продавац редовно извози робу у државу одредишта или када је продавац продавао робу у држави одредишта. Ова листа, наравно, није затворена.

Премда Савезни врховни суд није *expressis verbis* ове случајеве означио као видове имплицитног уговарања обавезе поштовања принудних прописа, може се закључити да наведени примери илуструју управо тај облик успостављања обавезе поштовања принудних прописа државе одредишта. Наиме, у свакој од наведених ситуација постоје околности које наводе на разумно очекивање да је продавац у могућности да сазна и прати принудне прописе и да је, сходно томе, разумно да купац очекује да се продавац обавезује да поштује и додатне услове саобразности постављене тим прописима.

У случају постојања огранка у држави одредишта, продавац нема проблем да стекне увид у стање (принудних) прописа државе у којој ће роба бити коришћена, јер у њој, кроз огранак, има своје „очи и уши“. На тај начин, принудни прописи државе одредишта улазе у продавчеву сферу знања и утицаја практично на исти начин на који би се то десило и да се ради о принудним прописима државе у којој продавац има седиште. Сходно томе, обавеза поштовања принудних прописа државе одредишта се изједначава са обавезом поштовања принудних прописа државе у којој купац има седиште. У овом случају се, дакле, ствара претпоставка да продавац треба да испуни обавезу саобразности са принудним прописима државе у којој има огранак а која се појављује као држава одредишта и онда када таква обавеза у уговору није експлицитно наведена.

Када се ради о продаји робе у држави одредишта, продавац тим потезом чини „искорак“ на тржиште државе у којој ће роба бити коришћена. Такав искорак ствара разумно очекивање саговорника домицилираног у држави одредишта да та држава за продавца није *terra incognita* и да је продавац најпре морао, или је барем требало, да се подробно распита о свим условима увоза и коришћења робе у држави у којој ју је продавао, што свакако обухвата и информисање о стању принудних прописа. У противном успешна продаја робе у држави одредишта не би била изводљива.

Код постојања дуготрајног пословног односа купца и продавца (наравно, поводом исте врсте робе) и код редовног извоза робе у државу одредишта ослонац за претпоставку да је обавеза поштовања принудних прописа имплицитно уговорена се налази у члану 9 Конвенције. Ова одредба предвиђа да су стране везане обичајима са којима су се сложиле, као и праксом успостављеном међу њима. Такође, ако није другачије договорено, сматра се да су стране прећутно подвргле свој

уговор обичају који им је био познат или им је морао бити познат и који је широко познат у међународној трговини и редовно га поштују уговорне стране у уговорима исте врсте у односној струци. Према томе, у овој ситуацији је разумно очекивати да је продавац већ стекао свест и знање о обиму и садржају принудних прописа државе одредишта приликом испуњавања обавеза из неког ранијег трговачког односа са истим (у случају дуготрајног пословног односа истих странака) или различитим (у случају редовног извоза робе у државу одредишта) пословним партнером, односно партнерима. Једном прихваћена обавеза продавца да поштује принудне прописе државе одредишта, која се манифестује у чињеници ранијег успешног извоза у државу одредишта, неоптерећеног купчевим приговорима, судским или арбитражним споровима, ствара претпоставку да продавац познаје стање принудних прописа државе одредишта и да је у могућности да га поштује. Тада је разумно да купац очекује да прихватањем да робу испоручи у одређену државу продавац имплицитно прихвата и да испуни услове саобразности постављене принудним прописима државе одредишта.

Може се закључити да све наведене ситуације у потпуности одговарају теорији о потреби увођења принудних прописа државе одредишта у продавчеву сферу знања и утицаја. Заједничка тачка описаних случајева је да се у сваком од њих може разумно претпоставити да продавац познаје релевантне прописе државе одредишта било зато што их је сазнао својом ранијом активношћу (продаја робе у држави одредишта, дуготрајни пословни односи, редовни извоз), било тако што има могућност да их сазна на једноставан и поуздан начин (поседовање огранка у држави одредишта). У таквим околностима се може претпоставити да продавац имплицитно прихвата обавезу усклађивања робе са принудним прописима државе одредишта, што је потврђено и у судској пракси.²⁰

V Саобразност робе са принудним прописима државе одредишта као захтев уобичајене намене робе

Потребно је размотрити да ли подобност робе за уобичајену употребу обухвата и обавезу поштовања саобразности са принудним прописима.

Аргумент у прилог потврдном одговору на изложену дилему темељио би се на гледишту да саобразност са принудним прописима на

20 Одлука Округног суда у Луизијани (*Federal District Court Louisiana*) у спору *Medical Marketing v. Internazionale Medico Scientifica* од 17. маја 1999. године, доступна на адреси: <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/990517u1.html>.

снази у једној држави представља предуслов за било какву, па и редовну, употребу робе на тржишту те државе.²¹ У прилог супротном становишту се наводи да поштовање специфичних прописа представља одступање од уобичајених стандарда квалитета робе и захтева да продавац поседује посебна знања о садржају права државе одредишта која он не мора да има да би испоручивао робу подобну за уобичајену намену.²²

Да би се утврдило ком ставу би требало дати предност, потребно је најпре испитати садржај стандарда „подобности за уобичајену употребу“, који је предвиђен чланом 35 став 2 тачка а Бечке конвенције. Правна теорија стоји на становишту да подобност за уобичајену употребу представља објективни стандард који се одређује у односу на схватања и обичаје редовно присутне у трговини предметном робом.²³ Подобност за уобичајену употребу, дакле, не зависи од разумевања и очекивања које би само једна од страна у конкретном уговорном односу имала. Премда има мишљења по којима би подобност робе за уобичајену употребу требало ценити с обзиром на стандарде прихваћене у држави купца²⁴ односно продавца,²⁵ чини се да је једино апстрактно одређење подобности за уобичајену употребу, које се заснива на секторском схватању овог стандарда на глобалном нивоу, конзистентно са међународном природом Бечке конвенције, као стандардом тумачења појмова употребљених у Конвенцији.²⁶ У прилог одређењу за апстрактно тумачење појма подобности за уобичајену употребу се може навести и околност да је један од критеријума за оцену подобности робе за уобичајену употребу и могућност њене препродаје.²⁷ Роба ће имати најширу могућност препродаје, односно најмању могућност да изгуби вредност, онда када испуњава најшире прихваћене стандарде квалитета, што ће бити задовољено у случају када су стандарди прихваћени међународно и секторски, а не на нивоу једне или малог броја држава, без обзира да ли се ради о држави купца или држави продавца.

Имајући претходно разматрање у виду, може се закључити да би предност требало дати ставу да подобност робе за уобичајену упо-

21 Видети у том смислу пример који даје професор Шлехтрим: P. Schlechtriem, „The Seller’s Obligations under the United Nations Convention on Contracts for International Sale of Goods“, у: Galston, Smit (eds.), *International Sales: the United Nations Conventions on Contracts for International Sale of Goods*, Matthew Bender, 1984, стр. 6–21.

22 Bianca, *нав. дело*, стр. 282.

23 Henschel, *The conformity...*, стр. 197.

24 Schlechtriem, *нав. дело*, стр. 6–21.

25 Bianca, *нав. дело*, стр. 274; одлука Савезног врховног суда Немачке (*Bundesgerichtshof*) од 2. марта 2005. године, доступна на адреси: <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/050302g1.html>.

26 В. члан 7 став 1 Конвенције.

27 Schwenger, *нав. дело*, стр. 575 са даљим упућивањима.

требу не подразумева обавезу поштовања саобразности са принудним прописима државе одредишта. У случају несаобразности са принудним прописима, неупотребљивост робе је територијално ограничена и није последица инхерентне мане робе, него правне препреке за њен увоз, коришћење или стављање у промет. Несаобразност робе са принудним прописима не значи нужно и да квалитет робе не допушта њену употребу у сврхе у које се роба исте врсте редовно користи, нити нужно умањује њене изгледе за препродају ван тржишта које јој је, услед деловања принудних прописа, недоступно. Према томе, редовна употреба робе није компромитована њеном несаобразношћу са принудним прописима на снази на одређеном тржишту.

Намеће се, дакле, закључак да предвиђање редовне употребе робе само по себи није довољно да установи обавезу продавца да испоручи робу саобразну са принудним прописима државе одредишта. Потребно је да уговор садржи додатне елементе помоћу којих ће постојање заједничке намере поштовања принудних прописа моћи да буде утврђено.

VI Саобразност робе са принудним прописима државе одредишта као захтев посебне намене робе

У стручној литератури се износи гледиште да је означавање државе у којој ће роба бити коришћена довољно да успостави обавезу продавца да поштује принудне норме те државе.²⁸ По том ставу, уколико држава у којој ће роба бити коришћена прописује строже услове за њену употребу од услова који постоје у држави порекла односно држави продавца, означавање одредишта робе треба тумачити као израз њене посебне намене, у складу са чланом 35 став 2 тачка б Конвенције. Последица овог става је да ће у случају да је у уговору прецизирано одредиште робе продавац бити дужан да поштује како техничке тако и (јавно)правне стандарде за коришћење дате робе у држави одредишта.

Може се претпоставити да се образложење овог става налази у аргументу *a contrario*: да уговорне стране нису желеле специфичан вид квалитета робе који омогућава коришћење у држави одредишта, не би уводиле државу одредишта као елемент купопродајног уговора. Међутим, овакво образложење се не може сматрати убедљивим, јер се темељи на неоснованој претпоставци да је примарна сврха уношења одредишта робе у уговор обезбеђивање њене саобразности са технич-

28 Овај став нарочито брани Шлехтрим. В. Р. Schlechtriem, *Uniform Sales Law in the Decisions of the Bundesgerichtshof*, 50 Years of the Bundesgerichtshof, стр. 431. В. такође и Schwenzler, *нав. дело*, стр. 580 са даљим упућивањима.

ким и принудним прописима те државе. Напротив, сазнање о крајњем одредишту робе пре може продавцу да служи да би му се омогућило испуњење одређених модалитета уговора о купопродаји или додатних радњи повезаних са уговором, као што је, примера ради, организација превоза робе. Стога се чини да нема разлога да се *a priori* прихвати гледиште да је свако помињање државе где ће роба бити коришћена у уговору само по себи облик предвиђања њене посебне намене, која даље подразумева обавезу продавца да робу усклади са принудним прописима државе одредишта. Овакав став потврђује и судска пракса.²⁹

Ипак, одговарајући контекст допушта да се овај начелни став изнијансира. Да би означање државе одредишта робе у уговору имало вредност одређења њене посебне намене која обухвата и обавезу продавца да поштује принудне прописе државе одредишта потребно је да буду испуњени одређени додатни услови.

Прво, сама намена робе, макар она била и редовна, мора да буде јасно истакнута и доведена у очигледну и директну везу са државом одредишта. Другим речима, намена робе мора да буде дефинисана на начин који не оставља сумњу у погледу сврхе именовања државе одредишта. Тако, на пример, у спору између шпанског продавца и немачког купца поводом уговора о продаји шпанске зачинске паприке, једна од околности коју је суд нарочито узео у обзир приликом оцене да је до повреде уговора дошло испоруком зачинске паприке која је садржавала виши степен одређених хемијских супстанци од нивоа дозвољеног немачким прописима о исправности хране је била чињеница да су странке уговориле да ће испоручена паприка бити „подобна за исхрану људи у Немачкој“.³⁰ Оваква формулација недвосмислено указује да су услови за коришћење зачинске паприке у исхрани у Немачкој различити од уобичајених стандарда, јер да је уговорна одредба гласила само да ће „зачинска паприка бити подобна за исхрану људи“, то би представљало одређење уобичајене намене робе. Дакле, конкретна сврха у коју ће роба бити коришћена (што је у овом случају исхрана) се непосредно доводи у везу са државом одредишта, чиме се цела формулација претворила у

29 Одлука Врховног суда Аустрије (*Oberster Gerichtshof*) од 25. јануара 2006. године. Ова одлука је донета у спору који се водио између српског купца као тужиоца и аустријског продавца као туженог поводом захтева за накнаду штете која је српској страни причињена испоруком смрзнуте свињске цигерице која није испуњавала санитарне прописе за увоз у Србију, али је била саобразна са санитарним прописима државе извоза, Аустрије. Суд је закључио да чињеница да је држава одредишта робе била споменута у уговору није довољна да успостави обавезу продавца да сазна и поштује принудне прописе у тој држави.

30 Одлука Округног суда у Елвангену (*Landgericht Ellwangen*) од 21. августа 1995. године.

одређење посебне намене која подразумева постојање посебних стандарда и услова коришћења робе у предвиђеном циљу.

Међутим, проблем продавчеве објективне немогућности да сазна обим и садржај релевантних принудних прописа тиме још увек није разрешен. Да би се кроз одређење посебне намене успоставила обавеза продавца да робу усклади са принудним прописима државе одредишта потребно је да кумулативно буде испуњен и други услов, а то је да се из околности случаја може оценити да је било разумно да се купац ослони на продавчеву стручност и просуђивање.³¹ Испуњеност другог услова би требало да се цени од случаја до случаја, имајући у виду стручност и просуђивање *конкретној* продавца. Овакав приступ омогућава да се од одговорности за испоруку несаобразне робе заштите они продајци који су у објективној немогућности да сазнају садржај меродавних принудних прописа. Објективна немогућност ће, на пример, постојати ако се принудни прописи државе одредишта често мењају или продавац није довољно организационо развијен да би био способан да сазна принудне прописе државе одредишта и усклади робу са њиховим захтевима.³²

Дакле, одређење посебне намене робе је под извесним условима подобно да успостави обавезу продавца да испоручи робу саобразну са принудним прописима државе одредишта. Ипак, треба приметити да је положај продавца у овим случајевима нарочито неповољан, јер је обим његовог ангажовања на сазнавању обима и садржаја принудних прописа које мора да поштује знатно већи него у ситуацијама када његова обавеза поштовања принудних прописа настаје као експлицитна, па чак и имплицитна уговорна обавеза.

VII Закључак

Утврђивање услова чије је задовољење потребно да би се установила обавеза продавца да испоручи робу саобразну са принудним прописима државе одредишта је веома значајно питање међународног трговинског права које, нажалост, није експлицитно регулисано Бечком конвенцијом. Да би се одредило када ће се продавац сматрати обавезним да испоручи робу саобразну са принудним прописима државе одредишта, потребно је поћи од општих норми о оцени саобразности робе садржаних у члану 35 Конвенције и сагледати их у светлу интерпретативних правила формулисаних у члановима 7, 8 и 9. Претходна разматрања омогућавају да се изведе неколико закључака.

31 У том смислу говоре цитирана одлука Врховног суда Аустрије од 25. јануара 2006, *in fine*, као и одлука Округног суда у Ротердаму (*Rechtbank Rotterdam*) од 15. октобра 2008. године, доступна на адреси: <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/081015n2.html>.

32 Schlechtriem, *нав. дело*, стр. 431 и даље.

Прво, обавеза продавца да поштује принудне прописе државе одредишта робе се не претпоставља. Таква обавеза мора да буде посебно предвиђена уговором, било експлицитно, било имплицитно.

Друго, најсврсисходнији начин уговарања обавезе поштовања принудних прописа државе одредишта је експлицитно предвиђање такве продавчеве дужности, било путем енумерације прописа чије се поштовање тражи, било путем инкорпорације релевантних делова њиховог садржаја у текст уговора. Овај приступ омогућава да обим и домањај продавчеве обавезе у погледу задовољења услова саобразности буду неспорно одређени, да свака уговорна страна поднесе један део терета у вези са испуњењем ове обавезе, а да при том расподела терета не буде неразумно оптерећујућа ни за једну од страна.

Треће, под околностима које нарочито јасно сугеришу да продавац има свест о постојању посебних принудних прописа у држави одредишта и знање, или бар могућност стицања знања, о њиховом садржају, обавеза испоруке робе саобразне са принудним прописима државе одредишта може бити имплицитно успостављена.

Четврто, уобичајена намена робе, као апстрактан критеријум, не подразумева обавезу саобразности са принудним прописима државе одредишта, чак ни када је та држава означена у купопродајном уговору.

Пето, да би се сматрало да је обавеза поштовања принудних прописа државе одредишта успостављена као елемент посебне намене робе, потребно је да сврха коришћења робе буде јасно означена и недвосмислено доведена у везу са државом одредишта, као и да се из околности конкретног случаја купчево ослањање на продавчеву стручност и просуђивање може оценити као разумно.

Marko JOVANOVIĆ, LL.M.

Junior Faculty Member at the Faculty of Law, University of Belgrade

OBLIGATION TO DELIVER GOODS CONFORMING TO THE PUBLIC LAW REQUIREMENTS OF THE PLACE OF DESTINATION IN INTERNATIONAL TRADE

Summary

The issue of seller's obligation to deliver goods conforming to the public law requirements of the place of destination is not explicitly settled by the Convention on contracts for international sale of goods. However, general criteria for assessing conformity of the goods seen in light of the interpretative rules may help identifying specific situations in which the obligation to comply with public law requirements is considered to be established between the parties. This paper examines the ways in which this obligation can be explicitly introduced into a contract, as well as the situations in which this obligation is deemed to be implicitly stipulated. The author also analyzes whether the compliance with public law requirements may be considered to make a part of specific purpose of the goods. Finally, the author tries to assess the most acceptable and the most efficient way of establishing seller's obligation to deliver goods conforming to the public law requirements of the place of destination.

Key words: CISG, obligations of the seller, conformity of the goods, public law requirements.